

BOŽIJE PALATE

(Odlomci)

Iridion Poniflet

Kada Iridion Poniflet, mitropolit sveslovenske crkve shvati da je svaki dom Božiji dom, nastani se u prigradskom podrumu, utočištu društvenog taloga.

Iridion Poniflet nikada nije bio realna ličnost već pre utvara koja me je progonila od rane mladosti. Nekoliko godina uoči rata naslikao sam njegov portret. Bio je veoma lep. Imao je duboke oči ispunjene strasnim ushićenjem i grimizne usne, otvorene poput čašice egzotičnog cveta. Takođe sam pokušavao da opišem njegov veliki artizam i najviše razumevanje duhovnog života. Moj rukopis je uništila žena koju sam voleo do ludila. U mojoj mašti kult Ponifleta povezivao se s atmosferom umetnosti Tintoreta, Ticijana i Đorđonea. Tada sam bio zaljubljen u *Suzanu* u Carskoj galeriji u Beču, ona je a ne neko drugi bila Kristina Bepo, Ponifletova prijateljica, ispunjavajući svojim prozirnim telom ambise mističnih zagonetki koji su tada pomućivali moj razum i dovodili me do vrtoglavice. Moja poema je zamrla na granici sanjarija o Palatama Boga, o preseljenju neba na zemlju i pripremi tog velikog događaja. Velika želja za posvećenjem čovečanstvu ogrezla je u telesnoj strasti, u neljudskoj oholosti, u bojazni od bede, u lenstvovanju, u prekomernom ždranju i piću, u nepriličnom viteškom gestu i bolesnoj ljubomori.

Međutim, Poniflet nije prestajao da postoji. Postojao je sve do juče. Kad je odluka o preseljenju u podzemnu jazbinu učinila od njega novog čoveka.

U podrumu je bilo zagušljivo i hladno. U podrumu je vladao odvratani smrad i beli mraz koji je injem prekrivao ljudske prnje. Svi otvori u zidu nisu se mogli zatvoriti krpama. Sa svog ležaja Poniflet je video parče crnog neba koje se iskrilo od zvezda. Zvezde su žmirkale prema njemu izrugivački i činilo mu se da ga pitaju zbog čega ih nikada precizno nije posmatrao. Iz mračnih uglova jazbine izmileše rojevi zvezda-vašiju i zariše se u Ponifletovo telo. Borba sa njima je bila beznadna. Mogao je da trlja grudi čojom redengota i na taj način na časak da ih obuzdava; međutim, uskoro je orgija noćnih proždrljivaca postajala još divljija. Iz ogavnog smrada gluvonemog pijanca koji je spokojno dremao na ledenom vazduhu svakoga časa su izbijala isparenja, jer se juče zahvaljujući nekoj izuzetnoj prilici našderao preko svake mere. Poniflet se sažaljivo prisetio pitanja mirisa iz perioda rane mladosti. Bio je veoma osetljiv na njih, čime je zamarao svoju okolinu. Danas mu je ostalo samo strpljenje, ali manje dosadno, odnosno pre gluplje i tuplje od ondašnjeg. Mraz se bacao na prste ruku i nogu. Ubrzo je usledio pravi ordinarni bol.

Iznenada je pokraj sebe osetio prisustvo smrdljivog smotuljka-žene. Znao je da je to ona prosjakinja koja ga je navela na ovu odluku. Onda kada je čitao propoved o Domu Božijem u svojoj stonjoj crkvi, obučen u starinsku pontifikalnu odoru, načičkan biserima, dijamentima i smaragdima. Katedrala je bila puna svetlosti, tamjana i tajanstvenog sjaja umrle umetnosti. Bio je to, naravno, Dom Božiji, jer Bog svugde prebiva.

Bog prebiva u streljačkim rovovima, u zlatnom pesku iskopanom premorenim rukom vojnika, Bog prebiva u brlozima siromaha, u bednim prigradskim straćarama, u prostim ma-lograđanskim stanovima, u šumama, u kapelicama pored puteva i u skladištima za otpad. Jedino treba želeći to da vidiš, tražiti ga iz sve snage svoje duše i odreći se svega što to nije.

Mitropolitove reči nastale iz dugogodišnjih patnji, ispunjene tajnom materije i duha ili onim što ne postoji, prema rečima velikog Platona, i njegovim, što je prema Aristotelu besmrtna duša – otvaraju mračne ćorsokake, nedostupne višim slojevima duše, kroz koje svetlost prodire udvostručenom snagom. Ali, i ovde ona je nedostupna zaslepljenicima koji ne žele da prihvate Sveti Duh, niti apsolutno čeznu za njim, utonuli u brige svakodnevnog života, u društvene intrige, u spletke, u klevete, u satansku oholost i žudnju za telesnim. Tim poživotinjenim pojedincima čari Božijeg doma neće pomoći. Mermer i zlato oltara probudiće u njima pohlepu, lica utonula u molitvu svetih mučenica izazvaće pohotne misli o skrivenim čarima njihovih tela, umetničko nadahnuće nepriličnu oholost i želju za uzdizanjem pomoću majestetičnosti vlastitog doma, nakit elegantnih dama ogavnu ljubomoru, a najobičnije građanke takođe će poželeti divljenje, dok će muška svetina poželeti da poseduje vlast nad telom kao i oni koji je već poseduju. Miris tamjana probudiće u njima najniži instinkt, zadovoljenje čula mirisa i čula ukusa koje će im povezano sa njim nametnuti čeznju za alkoholnom narkozom koju je izmislila satana da bi ljude pretvorila u stoku. Svetina koja se gura probudiće kod moćnika gnev, usmeriti ga ka uvredljivim opaskama i nedoličnom šutiranju, dok će se omalovažena svetina još više razgneviti i taj gnev zatrovaće zauvek njenu dušu. Monotono pevanje klerika navešće ih na inertnu dremež ili jalove sanjarije koje će zloupotребiti Belzebub, da bi im podmetnuo sladostrasne i raskalašne slike, dok će Sveti Duh otići od njih neopaženo, napustivši svoje oskrnavljeno gazdinstvo.

Uloga pasivnog posmatrača ispunjavala ga je ipak odbojnošću i prezirom prema samom sebi. Gadio se licemerja koje se nalazilo na dnu pasivne opservacije. Pasivna opservacija, istorijski spomenik predratnom dekadentizmu, sada je proživljavala renesansu u književnosti, vodeći ka detaljnim opisima beznačajnih stvari, polovičnih strasti, ništavnih briga i zabava koje su proisticale iz gubitka mašte. Jer, ne postoji nevolja koja se ne može prevazići snagom mašte, kao što ne postoji blaženstvo koje može ispuniti prazninu nastalu iščezavanjem vizija i snova. Poniflet je postao žrtva te strašne bolesti, ali se borio s njom, znajući da mora da pobedi.

Ponifletova palata je napuštena i zanemarivana. Velika galerija slika činilo se da zamire u nekakvoj spazmatičnoj preneraženosti. Dvorski slikar Paondelo vucarao se po kafana-

ma i burdeljima u društvu propalih klerika. Pričalo se da je uspostavio ljubavnu vezu s nesrećnom Končitom, mada su te glasine ličile na intrige isisane iz prsta. Portreti Madone nadvisivali su Rafaela, za koje je pozirala nenadmašna Alma Stern, i iz dana u dan postajali crnji zbog nedostatka hranljivih zraka ljudskog pogleda. Strasna plaža, Paondelovo remek-delo koje je prikazivalo zlatna ženska tela u pozadini s plavom rekom i smaragdnom i purpurnim suncem koje je osvetljavalo suprotno rastinje, gubila je čari pod pritiskom praznog mraka i zimskih jutara. Poslednji put Poniflet ju je posmatrao u društvu s Almom Stern, nekoliko sati pre poslednjeg raskida. Zatim su seli ispred veličanstvenog portreta sazdanog od prelamanja svetlosti i materijalizovanih zraka. Iz haosa prožimajućih linija i površina izranjalo je njeno zagonetno, ovalno lice s kosim, veoma iscrtanim očima i čarima belih zuba koji su tokom smejanja izvirivali iz usana boje karmina. Strasni Paondelo tako vešto je postigao nedorečenosti sferizma, da su se njene nage grudi ocrtavale ispod bele haljine, a bedra kao da su usijavala astraganski ogrtač koji kao da je bio živ i uvijao se u strasnim spletovima oko njenih kolena.

Ponifletova društvena delatnost nastala je iz uverenja da beda nije uopšte nesreća. Čak naprotiv, verovao je da je izvor najveće sreće. Istinskom nevoljom smatrao je jedino dosadu i hteo da je iskoreni po svaku cenu. Diskusije koje sam vodio s Ponifletom u razdoblju njegove najveće unutrašnje moći svedočile su o brzom i impozantnom razvoju njegovog uma. Nikako nije mogao da se prikloni savremenom načinu mišljenja, sadržanom duboko u Platonu, Origenu i srednjovekovnim misticima. Pričalo se da je Origenovu jeres povezao s opasnom Ekartovom jeresi koja se zasnivala na identifikovanju Boga sa samim sobom, mada je latinski rukopis naslovljen sa *De substantia Dei libri 3* ugledao svetlo dana tek posle njegove smrti. To je knjiga ispunjena najužasnijim greškama. Ali, to nije važno. Poniflet je svoju najveću krivicu poništio tokom jedne mučeničke noći, u kojoj se njegova duša na način očigledan za okupljenu gomilu, poput sjajne zvezde podigla u nebo.

Studije propovedi Iridiona Ponifleta do danas ispunjavaju radove istoričara književnosti, filozofa i lingvista. Najzanimljivija je propoved o Božijim palatama na kojoj je radio celog života i to ne samo teoretski već i praktično, podigavši čuvene Božije palate na Gori svetog Jaceka.

Božije palate su bezgranične, poseduju više galerija i sala koje smrtni čovek ne može da pobroji. Ni besmrtni ljudi nisu u stanju umom da obuhvate ogromnost Božijih palata. Zbog toga su najsrećnija ona bića koja u njima mogu trajno prebivati, jer im nikada neće postati dosadne, s obzirom da prelaze u sve novije prostorije.

Božije palate su mračne, da bi se izabranici mogli odmoriti od sjaja Njegovih sunca i Njegove ličnosti. Strast koju izazivaju tajanstvena mesta Božije palate snažnija je od svih strasti koje nas proždiru tokom svakodnevnog života. Jer, prazne crvene sale zrače neopisiv užas. Najodvažniji junaci osećaju se tamo kao mala deca zalutala u divlja šumska bespuća. Uostalom, niko ne može postati svestan da se tamo doista nalazi. Božije palate nalik su na utvare u snu koje se na časak lepe za nas, da bi nas ubrzo bacile na milost i nemilost veštački stvorenoj svakodnevnoj stvarnosti. Tako da se boravak u Božijim palatama nika-

da ne okončava. Teško onom ko bi hteo da oda tajnu centralnih sala. Najviša zemaljska čast jedva da nam dopušta da predosetimo sjaj Predvorja Anđela, u kome se nalaze prestoli Serafina, Herubina, Gospodstva i Poglavarstva. Oko tog predvorja viju se galerije zvane Hram mudrosti. Te galerije izrezbarene su od alabastera u vidu beskrajnih arabeski fantastičnih cvetova. Složenost alabasterskih cvetova je neiscrpna i njom se možemo beskrajno baviti. Prikazuje svet najviše nauke zvane Logika koja je uvod u sve Teologije. Ideje su prauzori stvarnih formi i ovde žive kao dela slikarske umetnosti koja ostvaruju Anđeli u skladu s razvojem Svemira. Odnosno, ne mogu predstavljati istinu ako u Božijim palatama ne postoji stvaralački rad.

Tajna Božijih palata je nedokučiva i niko smrtnim okom ne može da je sagleda, mada može da je predoseti, ako se udubi u problem postojanja bilo kog predmeta, makar to bio najobičniji vašarski krstić ili zrnce brojanice. Jer, u svakom predmetu živi njihova forma koja može da nam se otkrije u svojoj beskonačnoj čistoti, samo ako smo dostojni tog otkrića. Ako nismo svakodnevna stvarnost može nestati kao oblak prašine podignut prolećnim vetrom, a na njegovom mestu da procveta prava stvarnost, ili ona koja je sedište apsolutnog Boga i izabranih duhova. Ove reči mogu se činiti nerazumljive i tvrde, premda je njihov smisao jasan. Samo se putem molitve i unutrašnje usredsređenosti treba osloboditi navika svakodnevice.

U tom času ustala je lupežica koja je dotle klečala, obučena u rite i pogledala Ponifleta svojim ogromnim očima koje su tako reći sasvim ispunjavale njeno sitno, preko svake mere mršavo lice. Poniflet je prekinuo propoved i čekao. Znao je da se mora dogoditi nešto veoma važno. Lupežica je bila kurtizana poznata pod imenom Končita koja je u tom času proživljavala besprimernu ekstazu. Zaboravila je na duhovne dostojanstvenike i gomile klerika koji su okruživali Ponifleta, zaboravila je svetovne, vojne i civilne dostojanstvenike koji su dremali na srednjovekovnim kanoničkim stolicama i na grimiznim, svilenim fote ljama. Zaboravila je na dame utonule u molitvu, na mladiće koji žele rat, na gomilu prosjaka i lopova zauzetih pražnjenjem džepova, na bigotke koje su prema vlastitom uverenju iznad svih. Zaboravila je na zaljubljene parove koji se pipaju po čoškovima bočnih brodova na način pre dostojan pasa ili drugih nerazumnih životinja nego ljudi, prema Svetom pismu obdarenih besmrtnom dušom.

Videla je samo Ponifleta, njegovu uzvišenost, genijalnu mudrost i naivnost dostojnu sažaljenja. Takvo osećanje je imala kao žena koja veruje u um svoga muža, kada opazi da se taj veliki čovek kompromituje u društvu. U početku je saosećala sa njim, htela da ga spasava, međutim kasnije su je obuzeli gnev i prezir.

Ta budala misli da je rupa u kojoj živim stanište Boga, istovetno s njegovom Palatom.

Neka dođe i vidi. Neka se tamo nastani i neka mi pokaže Boga u mom podrumu.

I, uzviknu:

– Stanuj sa nama.

Uzviknu to snažnim i strasnim glasom i baci se na lice.

Sada je bila sa njim i priljublivala se uz njega. Volela ga je. Bio je veliki. Bio je nesumnjivo svetac. On je znao da je ona i da je pored bede i teške bolesti veoma lepa.

Osetila je da je Poniflet uzdrhtao, ugledavši je prvi put.
Da se ipak ne uplaši zaraze?

Poniflet ju je smatrao sveticom. Bio je siguran da je anđeo poslat iz Božijih palata, poslat da spase njegovu dušu. Sažaljevaao je njenu nesvesnost i znao da bi njegova ravnodušnost predstavljala prostaštvo. Zaraze se nije bojao, jer je znao da je ova noć poslednja noć njegovog zemaljskog putovanja, noć velikih i poslednjih pokajanja i patnji.

I tada se dogodilo čudo. Končita je povratila svoju izuzetnu lepotu koju joj je podario Bog, da bi budila najviše ushićenje, veće od onog sa kojim je On mogao računati u ovim vremenima ateizma i pokvarenosti.

Bilo je opštepoznato da Poniflet neće čekati razvoj događaja. Poniflet je i pored teološke zaslepljenosti umeo da stvara život kojim nije umeo da vlada, jer je uporno težio zacranom cilju. Taj cilj nije bio preciziran, ali je svima bilo jasno da Poniflet teži radikalnom društvenom prevratu. Npr. želeo je da nema gospođica koje će prazniti noćne posude, kojih se mladići gade samo zato što su primorane na to. Bilo mu je stalo do toga da ne bude ponižavajućih poslova kao i rada koji odviše uzdiže čoveka.

Boljševicima je opraštao sve krivice samo zato što su ukinuli kontrolu seksualnog života žene. Ako bi se u gomili koja je puzala oko njegovih nogu našao neki uobraženi balavac koji ga je gledao arogantno, ne skidajući šešir, Poniflet ga nikada nije grdio, niti je povlačio ruku u slučaju da ovaj želi da je poljubi. U nizu propovedi istupao je protiv zatvorske kazne, zahtevajući dosledno sprovođenje načela opraštanja. Kada su ukazivali na paradoksalnost tog postulata, odgovarao je:

– Ne, ja nisam zakonodavac. Kao sveštenik nisam u obavezi da se bavim postojanošću Hristovog učenja, mada imam pravo i obavezu da zahtevam da se bezuslovno poštuje. Savršenstvo hrišćanstva razlikovao je od srednjovekovne rigoroznosti. Bio je uveren da činjenje nečega što ne nanosi nikom nepravdu nije greh. Poistovećivanje činjenja s grehom nastalo je u periodu varvarstva, kada je korišćenje nužno povlačilo nanošenje nepravde nekome. U periodu rafiniranosti kulture ta koncepcija je zastarela.

Ti komentari učinili su Ponifleta slavnim. Carska diplomatija iskoristila je tu okolnost i počela mu poveravati važne misije. Započeo je period putovanja, period velikih dogodovština i činova. Iz berlinskog vremena datira prijateljstvo s Brunom Amesederom, tajnim savetnikom i direktorom departmana u pruskom Ministarstvu prosvete. Tada je u Ponifletovoj duši nastala zamisao o univerzalnoj državi na čelu sa slovenskim carem. Ta zamisao je bila samo čežnja za Božijim palatama koja je rastrzala Ponifletovu dušu, mada je neosporno da je nastala kao reakcija na pangermansku koncepciju Bruna Amesedera. Međutim, nikada nije izašla izvan mraka tajnih intriga i ličnih doživljaja. Tako da je i Ponifletovo delo *O individualnosti* objavljeno u to vreme sadržavalo brojne iluzije na to pitanje. To delo je bilo prezasićeno nezdravom megalomanijom, premda je njegova osnovna misao bila zdrava.

Nakon toga započelo je ordinarno bludničenje. Iz opasnih ćorsokaka izvela ga je velika ljubav prema Almi Stern. Tada je započeo junački period njegovog života. Veliki dru-

štveni rad, velike građevine i velika filozofska dela. Sedam godina je bio veran Almi Stern, ali je posle ipak poželeo da osvaja žene. I, uspostavio je vezu sa poznatom ciničnom podvodačicom, gospođom Vorens koja ga je povezala sa Laurom Dianti. Lauru je odbacio zbog maloletne Julije, da bi posle nje podlegao požudi Mesaline. Međutim, Mesalina nije uspela da ga slomi. Postao je snažan, vedar i mudar kao Solomon, postigao vrhunac zemaljske sreće i bio siguran da će zavladatai svetom. Dezdemonina tragedija nije ga slomila, ali potpao je pod uticaje Juzefa Stetiša i advokata Oma koji su ga upućivali u slasti retkih pića i neobičnih jela.

Konačno je našao slobodu u zagrljaju Nazaše Bestužev. Nataša je umela da oslobodi ljubav nepotrebnih osećanja, čežnji i nemira. Umela je da prevaziđe i žar strasti. Ljubav je pretvorila u umetničko delo o kakvom su sanjali Kant i njegovi naslednici.

Nakon toga pozabavio se i Anom Dimerbrek, čije telo je bilo belje i čulnije od Dezdemoninog. Poniflet je pod njenim uticajem napisao delo *O teoriji slikarstva*, čiji fragmenti su dospeli do mojih ruku i izvršili na mene odlučujući uticaj.

Činilo se da je Ponifletova moć neiscrpna. Ljubavi u njegovom životu slagale su se na gomilu kao tajanstveni obelisk. Na još uvek živoj ljubavi, drhtavoj od požude izrastala je nova ljubav, s naporom tražeći za sebe opravdanje. Iz toga je nastajao zamršen i mračan lavirint. Poniflet je pobeđivao sve i činilo se da će osvojiti visine o kojima nijedan čovek nije sanjao. Činilo se da će nadvisiti Solomona, činilo se da će se uzdići više od Cezara koji ne samo što je osvojio svet već i sve žene njegove prestonice.

Ponifleta je ipak slomio raskid s Almom Stern.

Kada je Poniflet na poziv uličarke odgovorio gromkim glasom:

– Dolazim – pao je u crkvi od nagomilanog mističnog straha i preneraženosti.

U tu atmosferu koja podrhtava od neobičnog očekivanja prodro je krik nalik na krik deteta naglo probuđenog iz dubokog sna. Kratak krik, prekinut na polovini, ispunjen strasnim protestom nemoći i suzama neiscrpane osećajnosti. Bio je to poslednji trenutak osamnaestogodišnje Elge Rodenbah, one koja je odlučila da žrtvuje sve da bi preporodila Ponifleta i ponovo ga uzdigla na visine stvaralačkog nadahnuća. Siroto dete nije moglo da shvati da se njen san o velikoj budućnosti Ponifleta tako brzo razbio o podvodnu stenu problema Reznacije.

Brodovi stone crkve jedan za drugim prenosili su njen krik. Taj krik se pretvorio u užareni vihor koji je izbljuvao nagomilane grešnike iz hrama, zatim je lutao i zavijao po njemu, i skičao kao prebijen pas skitnica na pragu seljačke kuće. Poniflet je gledao u plave oči deteta obasjane zorom Božijih palata i gorko plakao i u mukama, u ogromnom jadu i paklenom ludilu se bacakao.